

MILJÖFÖRVALTNINGEN

Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2024

För ett rättvist och tryggt Malmö

Antagen av miljönämnden: ÅÅÅÅ-MM-DD

Diarienummer: MN-2024-11758

Malmö stad

Rapporter utgivna från och med 2020

01/2020	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2019 För ett rättvist och tryggt Malmö
02/2020	Gömd elektronik – kemikalietillsyn 2019
03/2020	Årsrapport över luften i Malmö 2019
04/2020	Allergener information om allergener på caféer och restauranger
05/2020	Luftkvalitetsmätning Djäknegatan 2019–2020
06/2020	Engångsartiklar av plast i Malmö stad 2019
01/2021	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2020 för ett rättvist och tryggt Malmö
02/2021	Luften i Malmö 2021
03/2021	Miljöredovisning 2020
04/2021	Utvärdering av Malmö stads policy för hållbar utveckling och mat
05/2021	NOx-mätningar på förskolor
01/2022	Orkidéer i Malmö 2021
02/2022	Inventering av ålgräs (zostera marina) inom Malmö stads havsområde 2021
03/2022	Luftkvaliteten i vid Värnhemstorget i Malmö 2020
04/2022	Luften i Malmö 2021
05/2022	Miljöredovisning 2021
06/2022	Uppföljning av kemikaliekraV i kökstillbehör
07/2022	Rapport om allergena ingredienser
01/2023	Luftkvaliteten vid Nobelvägen i Malmö 2021/2022
02/2023	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2022
03/2023	Miljöredovisning 2022
04/2023	Luften i Malmö 2022
05/2023	Odeklarerade allergener i kebab
06/2023	Kartläggning av omgivningsbuller 2022
07/2023	Kväveoxidhalter utomhus på 27 platser i Malmö
08/2023	Luftkvaliteten vid Amiralsgatan i Malmö 2022/2023
01/2024	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2023
02/2024	Luften i Malmö 2023
03/2024	Luftkvalitetsmätningar vid Johannesskolan 2023–2024
01/2025	Samordnad tillsyn inom Tryggare Malmö 2024 för ett rättvist och tryggt Malmö

Rapporter kan beställas från miljöförvaltningen: e-postadress miljo@malmo.se eller 040-34 20 83.

Författare: Enheten för trygghet och samordnad tillsyn
Joel Persson och Caroline Tandefelt

Avdelning: Avdelningen för livsmedelskontroll

Datum: ÅÅÅÅ-MM-DD (den dagen du skriver rapporten)

Diarienummer: MN-2024-11758

Förvaltning: Miljöförvaltningen, Malmö stad

Foto: Miljöförvaltningen, samtliga bilder

Innehåll

Inledning	6
Sammanfattning	9
1. Samordnad myndighetsgemensam tillsyn	11
1.1 Stärka det förebyggande arbetet och minska brottsligheten	11
1.2 Tryggare Malmö som verktyg i det brottsförebyggande arbetet	13
1.2.1 Vålfärdsbrott och människohandel	15
1.3 Den kommunala verktygslådan	16
2. Resultat	18
2.1 Fordonsbranschen	18
2.1.1 Exempel från tillsyn inom fordonsbranschen	20
2.2 Otillåtna avfallsverksamheter	21
2.3 Avfallstransporter	22
2.4 Byggarbetsplatser (bygg- och rivningsavfall)	22
2.5 Nedskräpning	23
2.6 Varutillsyn (tobaksbutiker)	24
2.7 Barberare och annan stickande skärande verksamhet	25
2.8 Massagesalonger	25
2.9 Olovliga boenden	25
2.9.1 Exempel på tillsyn av olovliga boenden	27
2.10 Samlingslokaler	28
2.11 Livsmedelsverksamheter	29
2.11.1 Exempel på tillsynsinsats inom livsmedelsfusk	31
2.11.2 Exempel på tillsynsinsats inom livsmedelsfusk	33
3. Reflektioner och slutsatser	35
3.1 Kommunens roll i det brottsförebyggande arbetet	35
3.2 Delgivning	36
3.3 Övermättade industriområden	37

3.4 Mörkertal	37
3.5 Geografiska begränsningar och kontroller mellan kommuner och landsgränser	38
4. Referenser	40
4.1 Källförteckning	40

Inledning

Malmö stad ska arbeta för att stärka det förebyggande arbetet och för att brottsligheten ska minska i Malmö. Detta är också ett mål som ligger i linje med den nationella politikens grundläggande målsättning för hela Sverige. En ökad trygghet och säkerhet i staden kan leda till en ökad social hållbarhet för Malmöborna. Att inte behöva känna rädsla för fara tillhör dessutom en av de mänskliga rättigheterna (Ceccato et al., 2019).

Kommunala och statliga myndigheters tillsyn har visat sig vara ett effektivt verktyg i brottsförebyggande arbete, men att främja trygghet och förebygga brottslighet är en omöjlig uppgift för en enskild myndighet. Det kräver samverkan mellan flera samhällsaktörer och myndigheter. Tryggare Malmö, som nu varit verksamt i drygt sju år, är en del av Malmö stads särskilda insats för att öka trygghet och säkerhet i Malmö genom samverkan mellan såväl kommunala som statliga myndigheter. De som medverkar regelbundet i satsningen är miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och arbetsmarknads- och socialförvaltningen i Malmö stad tillsammans med Räddningstjänsten Syd, Polisen, Arbetsmiljöverket, Skatteverket, Kronofogden, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Tullverket. Arbetet bygger framförallt på riktad och uppsökande myndighetsgemensam tillsyn.

Arbetet med Tryggare Malmö bidrar till att uppfylla följande mål inom Agenda 2030:

Figur 1 Sammanställning av de nio mål inom Agenda 2030 som berörs av arbetet inom Tryggare Malmö

I Malmö finns en del oseriösa och illegala företag och organisationer som inte följer gällande lagstiftning. Dessa verksamheter kan vara miljö- och hälsofarliga, motverka hållbarhetsmål, leda till osund konkurrens och bidra till en upplevd otrygghet för Malmöborna. Otillräckliga resurser hos tillsyns- och kontrollmyndigheter gör att det finns risk för att uppsökande tillsyn nedprioriteras vilket kan ge oseriösa aktörer en chans att etablera sig på marknaden. Detta kan även på sikt leda till att seriösa aktörer trängs undan på grund av osund konkurrens.

Brottsförebyggande rådets rapport från år 2016 visar att grövre brottslighet ofta har förgreningar till oseriösa verksamheter inom restaurangbranschen, detaljhandeln och byggbranschen (Brå, 2016). När Tryggare Malmö går in, och genom tillsyn, stör dessa verksamheter, kan det på lång sikt motverka brottsligheten och öka Malmöbornas trygghet och säkerhet. Målet är först och främst att föra över de oseriösa verksamheterna till ordinarie tillsyn, med de tillsynsavgifter och regelbundna inspektioner som det innebär. Om verksamheterna däremot inte frivilligt följer lagstiftningen kan resultatet bli beslut om åtgärder, sanktionsavgifter, saluförbud eller förbud att bedriva verksamhet.

I trygghetsundersökningar och inom kriminologisk forskning kopplas ofta upplevd otrygghet till ett antal indikatorer och faktorer som har med oordning och missförhållanden att göra, såsom berusade personer, vandalisering, nedskräpning och klotter. Upplevd trygghet är också ojämnt fördelad, då den

skiljer sig mellan kön, åldersgrupp, socioekonomisk status, etnisk bakgrund samt boendeform och geografisk plats. Tryggheten upplevs vara minst i särskilt utsatta områden (Brå, 2008). Syftet med Tryggare Malmös arbete är en ökad trygghet för alla Malmöbor - oavsett vem man är, var man bor, handlar, går i skolan eller arbetar.

Sammanfattning

Under året har Tryggare Malmö genomfört tillsynsinsatser inom följande tillsynsområden: fordonsbranschen, otillåtna avfallsverksamheter, avfalls- och livsmedelstransporter, byggarbetsplatser (bygg- och rivningsavfall), nedskräpning, varutillsyn (tobaksbutiker), massagesalonger, barberare, olovliga boenden, samlingslokaler och livsmedelsverksamheter.

Effekten av tillsynen är framförallt att inspektionerna leder till minskad tillgång till osäkra varor, tjänster, boenden och lokaler i Malmö. Andra effekter är att oregistrerade verksamheter blir registrerade och kommer in i den ordinarie tillsynen och att illegala verksamheter stänger ned, vilket bidrar till en sundare konkurrens för näringslivet. Återkoppling från de myndigheter som betalar ut bidrag, till exempel Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, påvisar även klart att Tryggare Malmös ökade fokus på att identifiera och tipsa om välfärdsbrott och människoexploatering fått effekt.

Under 2024 har 317 myndighetsgemensamma tillsynsinsatser genomförts inom Tryggare Malmö, vilket har resulterat i över sammanlagt 564 åtgärder från miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och arbetsmarknads- och socialförvaltningen, Räddningstjänsten Syd, Polisen, Arbetsmiljöverket, Skatteverket, Kronofogden, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. En betydande del av inspektionerna har genomförts i områden som klassas som utsatta områden.

Miljöförvaltningens har fortsatt haft rollen att samordna och leda arbetet samtidigt som enheten för trygghet och samordnad tillsyn gjort 52 ansökningar om utdömmande av vite på sammanlagt 1 457 000 kronor, stoppat totalt 21,7 ton osäkra livsmedel, gjort 22 åtalansmälningar, skrivit 190 förelägganden om förbud eller åtgärd, åtta förbud gällande olovligt boende, fattat 48 beslut om sanktionsavgift på sammanlagt 621 000 kronor samt upprättat 35 tips om misstänkt välfärdsbrott eller människoexploatering.

Räddningstjänsten Syd har beslutat om 22 förbud i lokaler och verksamheter som inte uppfyllt lagen om skydd mot olyckor och lagen om brandfarliga och explosiva varor. Stadsbyggnadskontoret har under året genom tillsyn utifrån Plan- och bygglagen sett till att 48 olovliga bostäder och 13 samlingslokaler upphört, beslutat om över 5 000 000 kronor i byggsanktionsavgifter och ansökt om utdömande av vite på sammanlagt 7 240 000 kronor. Arbetsmarknads- och socialförvaltningens enhet för bistånd och boende utredde 18 fall om misstänkta felaktiga utbetalningar kopplade till myndighetsgemensamma insatser under 2024.

Det finns anledning att återigen betona att den kommunala verktygslådan är viktig när arbetet utifrån regeringsuppdraget mot arbetslivskriminalitet fortsatt under 2024. Den kommunala verktygslådan är en viktig, och vissa fall avgörande komponent, när det gäller att öka tryggheten och minska brottsligheten, motverka brott mot välfärd och människoexploatering. Skatteverket har fortsatt inte haft möjlighet att delta vid tillsynsinsatser förutom vid ett tiotal tillfällen då de inte har möjlighet att prioritera lokal samverkan.

Det finns fortsatta utmaningar i arbetet, då handel mellan företag sker över kommun-, region- och ofta även över nationsgränser, medan de kommunala kontrollmyndigheternas register begränsas till kommunens geografiska gränser. Ytterligare utmaningar för Malmö är de industriområden som förlorat sin funktion när efterfrågan på industrilokaler minskat och där stadsutvecklingen inte hängtt med. Det finns risk att oseriösa fastighetsägare och verksamheter etableras i äldre industriområden och att problem uppstår till följd av okunskap eller ovilja att följa lagstiftningen. Det finns ett fortsatt stort behov av tillsyn på området.

Miljöförvaltningen ser även att många av de ”ljusskygga verksamheterna” och vissa fall även fastighetsägare, ofta har ett avancerat brottsupplägg som försvårar tillsynen och utredningarna. Exempelvis genom otydliga bolagsbildningar, byte av bolag, felaktiga bolagsadresser och målvakter. Ett annat exempel är att verksamheterna ofta köper sig tid genom att inte skriva under delgivningskvitto, vilket leder till att miljöförvaltningen tvingas använda sig av andra, och vissa fall mer tidskrävande metoder.

1. Samordnad

myndighetsgemensam tillsyn

Inriktning, metodologi och teoretisk plattform.

1.1 Stärka det förebyggande arbetet och minska brottsligheten

Varje myndighet och förvaltning har egen lagstiftning att utgå ifrån, men genom att samverka inom Tryggare Malmö där det gemensamma målet är att öka tryggheten för Malmös medborgare skapas en gemensam verktygslåda och arbetet kan på så sätt nå en större effekt än om varje myndighet agerar ensam.

Myndigheter och förvaltningar som ingår i Tryggare Malmö är miljöförvaltningen, Arbetsmiljöverket, Kronofogden, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, stadsbyggnadskontoret, Räddningstjänsten Syd, arbetsmarknads- och socialförvaltningen, Polisen samt Skatteverket i viss mån. Inom ramen för samverkan kallar miljöförvaltningen till samordningsmöte varje månad. Vid samordningsmötena diskuteras planerade och genomförda myndighetsgemensamma tillsynsinsatser.

Den myndighetsgemensamma tillsynen prioriteras utifrån Malmös identifierade utmaningar. De medverkande myndigheterna konstaterar att samordnade kontroller ger störst effekt för att komma åt oseriösa och otillåtna verksamheter som bidrar till osund konkurrens, fusk, organiserad brottslighet och riskmiljöer för människohandel, människoexploatering och välfärdsbrottslighet.

Figur 2 Myndigheter som medverkar i Tryggare Malmö.

Syftet med Tryggare Malmö är att:

- öka tryggheten i Malmö och se till att Malmöborna får tillgång till säkra varor, tjänster, boenden och lokaler
- skapa rättvisa villkor för företagande och rättvis konkurrens i Malmö
- motverka den illegala ekonomin i Malmö och motverka människohandel, människoexploatering och välfärdsbrottslighet
- använda och utveckla effektiva metoder för samordnad myndighetsgemensam tillsyn.

Denna rapport presenterar det genomförda arbetet inom Tryggare Malmö under år 2024. Rapporten ska kunna användas som ett stöd och underlag för att synliggöra och sprida erfarenheter från tillsynen. Tryggare Malmös insatser, metoder och utvecklingsmöjligheter ska ständigt utvärderas för att säkerställa att resurser läggs där de gör som mest nytta och får störst effekt.

Arbets sättet i Tryggare Malmö kan beskrivas med följande insatsområden:

- Bedriva tillsyn på verksamheter och branscher som normalt sett inte kan finansieras av tillsynsavgifter och som har en koppling till otrygghet och osund konkurrens.
- Bedriva tillsyn genom kvalitativa och fördjupade utredningar.
- Föra över verksamheter och branscher som följer lagstiftningen till ordinarie tillsynsverksamhet.
- Samverka och koordinera insatser från olika myndigheter.
- Etablera stabila kanaler för samverkan och informationsöverföring mellan myndigheter samt
- Kontinuerligt utveckla metoder för att på ett effektivt sätt motverka oseriösa och olagliga verksamheter.

Rapporten är författad av miljöförvaltningen i samråd med de myndigheter som är involverade i Tryggare Malmö. Eftersom miljöförvaltningens

tillsynsområden inkluderar samtliga branscher, är rapporten skriven ur miljöförvaltningens perspektiv. Miljöförvaltningen har samordningsansvaret för Tryggare Malmö och har sedan 2020 upprättat en enhet (enheten för trygghet och samordnad tillsyn) som enbart arbetar med myndighetsgemensam tillsyn inom Tryggare Malmö.

Rent praktiskt innebär detta att miljöförvaltningen som tillsynsmyndighet av miljöbalken och livsmedelslagen har ett ansvar, men även en möjlighet, att kontrollera majoriteten av de platser, verksamheter, varor och tjänster som finns tillgängliga för allmänhet och konsument. Det betyder också att miljöförvaltningen har ingångar i nästan alla objekt som lyfts av andra myndigheter, samt att den tillsyn som bedöms göra störst nytta för att skapa en tryggare stad med lika konkurrens mellan företagen kan prioriteras.

1.2 Tryggare Malmö som verktyg i det brottsförebyggande arbetet

Grov organiserad brottslighet brukar ofta förknippas med gängkriminalitet, kriminella grupperingar, skjutningar och öppen narkotikahandel. Den här typen av brottslighet är ofta den som det rapporteras mest om i medierna. Samtidigt finns det allt fler indikationer på att grov organiserad brottslighet har förgreningar i olika typer av näringsverksamheter, vilket allmänheten sällan känner till (Brå 2010). Det kan exempelvis röra sig om människohandel, illegal arbetskraft, smuggel- och stöldgoods, livsmedelsfusk, illegala klubbar och bilverkstäder (Brå 2017). Brottsförebyggande rådet (2010) beskriver den typ av brottslighet som sker under ytan som ”tyst” (Brå 2010). Allmänheten har sällan vetskap om vad som sker i det ”tysta” och en näringsverksamhets eventuella kopplingar till grov organiserad brottslighet eller annan typ av brottslighet. Detta skapar en marknad där dessa näringsverksamheter kan etableras vilket i förlängningen leder till osund konkurrens. (Brå 2010). För den organiserade brottsligheten är den kriminella ekonomin en av de viktigaste drivkrafterna och brottsvinsterna från den kriminella ekonomin i Sverige uppskattas till mellan 100 och 150 miljarder årligen (Rostami & Mondani, 2024).

Det är just mot dessa verksamheter som den samordnade tillsynen inom Tryggare Malmö riktas. Tryggare Malmö utgör därmed en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet eftersom den ökade synligheten höjer medvetenheten och sannolikheten för medborgare att upptäcka och anmäla brott. Detta trots att exempelvis miljöförvaltningen eller stadsbyggnadskontoret inte är brottsbekämpande myndigheter. Tillsynen används för att upptäcka illegala verksamheter eftersom dessa anses ha en stark koppling till otrygghet och osund konkurrens. Brottsförebyggande rådet (2010) menar även att denna typ av brottslighet sällan upptäcks om kommunens företrädare inte kartlägger de lokala förhållandena inom staden (Brå 2010). Tryggare Malmö arbetar för att komma åt den organiserade brottsligheten som ligger under ytan och i det ”tysta” genom att kartlägga lokala förhållanden, utreda illegala verksamheter, spåra produkter och motverka oseriösa verksamhetsutövare. Arbetet möjliggör även att miljöförvaltningen tillsammans med övriga aktörer är med och skapar en gemensam lägesbild inom staden, vilket i sin tur leder till skyddat samhällssystem och bättre skydd för enskilda medborgare.

Figur 3 Isberget används för att illustrera kopplingen mellan grov organiserad brottslighet och brottslighet som sker under ytan eller i det ”tysta” inom olika näringsverksamheter.

1.2.1 Velfärdsbrott och människohandel

Tryggare Malmö rör sig i miljöer där människor riskerar att utsättas för olika former av exploatering, till exempel massagesalonger, nagelsalonger, fordonstvättar, fordonsverkstäder, restauranger, byggarbetsplatser och hos livsmedelsgrossister. Inom samtliga branscher och tillsynsområden finns ett utökat fokus bland inspektörerna att identifiera indikatorer på människohandel och människoexploatering.

Inom samma miljöer finns även förekomst av olika typer av arbetslivskriminalitet och velfärdsbrott, såsom bidragsbrott kopplat till aktivitetsstöd eller bostadsbidrag. Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet och påträffas exempelvis genom bidragsfusk. Årligen betalas mellan 11 och 27 miljarder kronor ut till företag och enskilda personer baserat på felaktiga uppgifter (Polismyndigheten 2021).

Genom att arbeta myndighetsgemensamt mot ljusskygga verksamheter ökar chansen att upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Dessa utbetalningar är en bidragande orsak till tillväxten inom den organiserade brottsligheten (Polismyndigheten 2021).

Exempel på velfärdsbrott som upptäcks vid tillsyn är personer som folkbokför sig på industrilokalers adresser utan att faktiskt bo där, i syfte att få olika typer av bidrag. Ett annat exempel är arbetsgivare som uppger att de inte har några anställda när personerna i butiken helt uppenbart arbetar där. Problem med velfärdsbrottslighet kan i princip finnas inom alla branscher, vilket gör det extra viktigt med rätt kunskap, både vad gäller identifiering av indikatorer om velfärdsbrott och kunskap om vilka myndigheter som behöver informeras om dessa uppgifter baserat på observerade indikationer.

Inom Tryggare Malmö har tydliga kopplingar till exploatering av arbetskraft identifierats i flera prioriterade branscher. Inom personalintensiva branscher med lägre krav på utbildning och arbetslivserfarenhet löper arbetstagare större risk att exploateras. Ytterligare faktorer som bidrar till sårbarheten hos arbetstagaren är brist på kunskaper i det svenska språket samt ett begränsat kontaktnät i Sverige (Arbetsmiljöverket et al. 2021). Kopplingarna är särskilt tydliga i exempelvis massagebranschen, där inspektörer ser indikatorer på både

prostitution och människohandel. Arbetet mot människoexploatering har förankrats ytterligare då kommunfullmäktige under 2022 beslutade att anta handlingsplanen Fri från våld - en gemensam angelägenhet. Med en vision om att ingen ska utsättas för våld i Malmö och att alla har rätt att bestämma över sitt eget liv och sin kropp skapades denna plan i samarbete med statliga myndigheter, privata aktörer, fastighetsägare och andra frivilligorganisationer (Malmö stad 2022).

Planen är en del av stadens samlade trygghetsarbete där målet är att Malmö stad ska bidra till att trygga barns och ungas uppväxtvillkor. Mål i planen är också att förebygga och förhindra våld och förtryck, bidra med stöd och skydd för de som utsatts för våld, stärka de mänskliga rättigheterna samt öka folkhälsan. För Tryggare Malmö del innebär handlingsplanen att tillsyn ska bedrivas i miljöer där människor riskerar att exploateras.

1.3 Den kommunala verktygslådan

Miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och Räddningstjänsten Syd har sedan starten av Tryggare Malmö kontinuerligt arbetat med att kartlägga och inventera Malmö för att upptäcka oregistrerade och oseriösa verksamheter, som exempelvis illegala klubbar, bilverkstäder, rökcaféer, olovliga boenden och vissa livsmedelsanläggningar.

Den här typen av uppsökande tillsyn har varit en viktig del i att hitta de ”ljusskygga verksamheter” som verkar i det dolda och som vill undvika tillsyn. Exempelvis verksamheter som inte uppfyller kraven i miljöbalken eller i livsmedelslagen, och inte heller arbetsmiljölagar, inte har bygglov eller betalar skatt. Uppsökande tillsyn krävs för att hitta dessa verksamheter, som ofta har en oklar bolagsbildning. Tillsyn finansieras av avgifter, vilket gör det svårt att bedriva tillsyn mot de mest oseriösa verksamheterna där det är osäkert om tillsynsavgift kommer att kunna tas ut.

Kommunernas lokalkännedom och erfarenhet är värdefull för att tillsynen ska ske i de områden och i de verksamheter där behovet utifrån ett trygghetsperspektiv är som störst. Utöver detta är den kommunala verktygslådan även mycket viktig för att uppnå effekt i arbetet med att stävja

människoexploatering och brott mot välfärden. Miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och räddningstjänsten kan med stöd av respektive lagstiftning i vissa fall förbjuda oseriösa verksamheter som bedrivs i olämpliga eller direkt farliga lokaler. Detta gäller bland annat olovliga boenden, som även är en av de starkaste indikatorerna på att människohandel eller människoexploatering förekommer. Den kommunala verktygslådan blir därmed en viktig och i vissa fall avgörande komponent när det gäller att öka tryggheten och minska brottsligheten, motverka brott mot välfärden och människoexploatering.

2. Resultat

Under året har 317 myndighetsgemensamma tillsynsinsatser genomförts inom Tryggare Malmö. Dessa har resulterat i över 564 åtgärder från medverkande myndigheter.

I detta kapitel redovisas i första hand enheten för trygghet och samordnad tillsyns resultatet av tillsynen inom Tryggare Malmö under 2024 inom de olika branscherna utifrån miljöbalken samt livsmedelfusk utifrån livsmedelslagen. Inom vissa av dessa branscher redovisas även siffror från stadsbyggnadskontoret, Räddningstjänsten Syd och arbetsmarknads- och socialförvaltningen.

En betydande del av inspektionerna har genomförts i områden som klassas som utsatta områden.

Den tillsyn som miljöförvaltningens enhet för trygghet och samordnad tillsyn gjort inom Tryggare Malmö har bland annat resulterat i:

- 52 ansökningar om utdömande av vite på sammanlagt 1 457 000 kronor
- 21,7 ton osäkra livsmedel har stoppats
- 22 åtalsanmälningar
- 190 föreläggande om förbud eller åtgärd
- 48 beslut om sanktionsavgift på sammanlagt 621 000 kronor
- 35 tips om välfärdsbrott eller människoexploatering.

2.1 Fordonsbranschen

Inom fordonsbranschen ingår fordonsverkstäder, biltvättar, däckservice, hjulskifte och rekonditionering. Totalt har 29 myndighetsgemensamma tillsynsbesök genomförts under 2024.

Under året har 26 beslut om föreläggande med vite fattats som gäller att vidta åtgärder och komma in med uppgifter till miljöförvaltningen. I några fall har otillåten anmälningspliktig miljöfarlig avfallsverksamhet bedrivits, vilket lett till beslut om förbud och åtalsanmälan (till exempel olovlig bilskrotningsverksamhet). Ytterligare förbud har fattats kopplat till fordonslackering och fordonstvätt där omfattande brister har upptäckts gällande avfallslagstiftningen. Sammanlagt, bara inom fordonsbranschen har miljöförvaltningen ansökt om utdömande av vite motsvarande 322 000 kronor och gjort fyra åtalsanmälningar

Fokus under året har varit att följa upp många av de beslut som fattades under 2023, vilket medför att antalet nya beslut har minskat under 2024 men antalet ansökningar om utdömande av vite ökat då en stor andel av verksamheterna inte vidtagit de begärda åtgärderna.

Det är inte ovanligt att inspektörerna möts av verksamhetsutövare som hävdar att de endast bedriver hobbyverksamhet och därför inte ska räknas som en näringsverksamhet med arbetstagare. Det kan finnas många personer på plats i verksamheten i samband med ett tillsynsbesök, där samtliga uppger att de inte är anställda. Det är uppenbart att verksamheterna försöker kringgå lagstiftningen. Inspektörerna har i flera fall under året gjort bedömningen att det handlat om just näringsverksamhet och inte hobbyverksamhet. Bedömningarna har grundats i att det bland annat utförts reparationer på fordon som inte tillhör verksamhetsutövaren, antalet personer som observerats arbeta på platsen, samt mängden avfall och utrustning som funnits i verksamheten.

Inom fordonsbranschen är det fortsatt vanligt förekommande med olika typer av arbetslivskriminalitet och välfärdsbrott, såsom bidragsbrott kopplat till aktivitetsstöd eller bostadsbidrag. Inom denna bransch syns även indikationer på människoexploatering med arbetstagare utan rätt tillstånd för att vistas och arbeta i Sverige. Vid tillsynsinsatser har det även konstaterats olovliga boenden. Det finns därför ett stort behov av nationell prioritering för att genomföra myndighetssamverkan och myndighetsgemensam tillsyn (Arbetsmiljöverket et al., 2021).

Att verksamheter inom fordonsbranschen byter verksamhetsutövare och personal är inte nytt. Eftersom kunskapen kring de lagar och regler som gäller inte hinner byggas upp hos en verksamhetsutövare innan en ny tar över lokalen, påträffar Tryggare Malmö ofta samma brister som vid tidigare tillsynsbesök. Det händer även att personer i verksamheterna uppger att de enbart är vänner som hjälper till men inte arbetar där. Ofta vill personerna inte heller ge ut sina namn. En indikator på bristande lagefterlevnad är även de ofta lägre priserna som verksamheterna tar för de tjänster som de erbjuder.

2.1.1 Exempel från tillsyn inom fordonsbranschen

Ett exempel på myndighetsgemensam insats genomfördes i november på fyra fordonsverkstäder i Malmö. Vid insatsen medverkade Polisen, Gränspolisen, Räddningstjänsten Syd, Skatteverket, Arbetsförmedlingen, Kronofogden, Försäkringskassan, Arbetsmiljöverket, stadsbyggnadskontoret, arbetsmarknads- och socialförvaltningen och Migrationsverket. För att få en inblick i Tryggare Malmö brottsförebyggande arbete närvarade även några av Malmö politiker samt justitieminister Gunnar Strömmer.

Vid tillsynsbesöket konstaterades att tre av fyra verksamheter bytt ägare sedan miljöförvaltningens senaste besök och flera brister noterades. Från miljöförvaltningens sida rörde bristerna felaktig hantering av det avfall som uppstått i verksamheten, bristande kemikaliehantering och bristande reningsutrustning och kontroll av den. Det resulterade i tre beslut om föreläggande med vite.

För de andra deltagande myndigheterna ledde tillsynen till ytterligare åtgärder. Stadsbyggnadskontoret uppmärksammade brister som resulterade i byggsanktionsavgifter på 235 000 kronor. Arbetsmiljöverket fattade beslut om sanktionsavgifter och åtgärdsföreläggande med vite på sammanlagt 245 000 kronor. Utöver detta resulterade tillsynen i dels ett ärende för Migrationsverket och ett ärende för Gränspolisen samt för arbetsmarknads- och socialförvaltningen. Arbetsförmedlingen samlade in information som ledde vidare till flera utredningar om felaktiga utbetalningar.

Att inte följa lagstiftningen exempelvis genom att undvika att sortera sitt avfall och lämna det till en godkänd mottagare, att utföra åtgärder utan bygglov eller

att inte säkerställa en säker arbetsmiljö, bidrar till att verksamheter kan ta lägre priser för sina tjänster, vilket kan leda till att de seriösa aktörerna som följer lagstiftningen konkurreras ut. Med detta exempel framgår hur olika lagstiftningar kan användas i samverkan för att komma åt oseriösa verksamheter som bidrar till osund konkurrens.

2.2 Otillåtna avfallsverksamheter

Miljöförvaltningen hittar otillåtna avfallsverksamheter genom uppsökande tillsyn. Ofta hittas dessa verksamheter genom fysiska kontroller ute på olika fastigheter eller genom djupare utredningar i andra tillsynsändamål om avfallshantering.

Med otillåtna avfallsverksamheter avses verksamheter som bedrivs utan att ha de tillstånd som krävs eller verksamheter som är anmälningspliktiga men inte anmält sig. Ofta har dessa verksamheter en stor negativ påverkan på miljön samtidigt som de bidrar till osund konkurrens när de bedriver sin verksamhet utan att följa de lagar och regler som finns. Dessa verksamheter kan vara svåra att hitta och merparten av dem är ofta enskilda firmor som endast har sin hemadress registrerad på verksamheten. Det är även vanligt att kontaktuppgifter så som mejladress och telefonnummer saknas till verksamheten. Det gör det svårt att hitta var verksamheterna faktiskt bedrivs. I vissa fall hittas verksamheter där miljöförvaltningen gör åtalsanmälningar då det kan röra sig om miljöbrott. Många av åtalsanmälningarna är tidskrävande samtidigt som de väldigt sällan leder till en fällande dom då förundersökningarna ofta läggs ned. För miljöförvaltningens del har tillsynen under året resulterat i:

- sex åtalsanmälningar
- sex förbud förenat med vite mot att bedriva anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet samt att transportera farligt avfall
- fem ansökningar om utdömande av vite motsvarande totalt 205 000 kronor.

Bild 1. Stor samling av olika bildelar, komponenter och däck i anslutning till en fordonsverkstad.

2.3 Avfallstransporter

Vid kontroll av fordon konstateras ofta att det kunskap ofta saknas om vad som krävs för att transportera avfall, både vad som gäller för tillstånd och anmälan, men även kunskap om den dokumentation som krävs vid varje enskild transport. Avsteg från detta kan resultera i miljöstraffavgift. Fordonskontrollerna genererar även ärenden för andra deltagande myndigheter, oftast Kronofogden, Polisen och Arbetsmiljöverket. Bara utifrån resultatet från ett tillfälle med samordnade fordonskontroller under hösten utfärdade Arbetsmiljöverket 1 200 000 kronor i straffavgifter, Kronofogden beslagtogs två fordon och Polismyndigheten utfärdade 15 böter och ett par anmälningar.

2.4 Byggarbetsplatser (bygg- och rivningsavfall)

Under 2024 har Tryggare Malmö kommit igång med myndighetsgemensam tillsyn av byggarbetsplatser. Mycket tid har behövt användas till kunskapsinhämtning och förarbete. Tryggare Malmö har gjort åtta myndighetsgemensamma insatser som bland annat resulterat i flera förbud,

sammanlagt 515 000 kronor i sanktionsavgifter från Arbetsmiljöverket, utredningar från Skatteverket, förbud från Räddningstjänsten Syd samt ärenden för gränspoliserna. Många myndigheter inom Tryggare Malmö ser ett stort behov av att fokusera på branschen eftersom det förekommer olika typer arbetslivskriminalitet och välfärdsbrott, människoexploatering, fallolyckor (dödsfall) och ekonomisk brottslighet. Miljöförvaltningen fokuserar i första hand på bygg- och rivningsavfall vid tillsynsbesök på byggarbetsplatser eftersom det finns ekonomiskvinning i att inte sortera avfallet som uppkommer vid byggprojekt och rivningar.

2.5 Nedskräpning

Erfarenheter från arbetet inom Tryggare Malmö pekar på ett samband mellan bristande egenkontroll från fastighetsägare och nedskräpning på fastigheter och tomter. Är inte fastighetsägaren närvarande och ställer krav på sina hyresgäster, aktivt kontrollerar och förebygger nedskräpning ökar risken för att fastigheten blir en plats som drar till sig mer nedskräpning vilket skapar otrygghet. Det kan till exempel handla om samling av fordon som är uttjänta och övergivna, med ägare som inte bryr sig om fordonen eller där ägarbyten inte gått igenom. Ett annat problem är att många fordon har bilmålvakter som står som ägare för fordonen. I de fall uttjänta fordon noterats på en fastighet behöver varje fordonsägare kontaktas. Det är endast fordonsägaren som kan flytta fordonet. I flera fall har förvaltningen inte kommit i kontakt med ägaren vilket resulterat i ett beslut. Flera av ärendena som har handlagts under året gäller uttjänta fordon där flera fordonsägare fått beslut om att lämna sitt fordon till en godkänd mottagare då det bedömts vara uttjänt. Tillsynen under året har resulterat i:

- 13 beslut om förelägganden förenade med viten om att vidta åtgärder och komma in med uppgifter
- fem ansökningar om utdömande av vite motsvarande totalt 60 000 kronor.

2.6 Varutillsyn (tobaksbutiker)

Inspektioner inom varutillsynen sker till stor del i tobaksbutiker samt mindre detaljhandlare och utgår från att malmöborna ska ha tillgång till:

- säkra livsmedel genom krav på att verksamheten ska uppvisa spårbarhet
- säkra kosmetiska och kemiska produkter som inte innehåller förbjudna ämnen
- läkemedel som uppfyller gällande lagstiftning
- butiker som har tillstånd för att sälja vissa typer av tobaksprodukter samt tillstånd att sälja tobak.

En viktig del av varutillsynen är att kontrollera att lagstiftning kring försäljning av tobak följs, med särskilt riktat fokus på att barn och unga inte ska ha tillgång till tobaksprodukter eller andra berusningsmedel som exempelvis lustgas. Det kan handla om försäljning av tobak till minderåriga, vilket tillståndsenheten vid arbetsmarknads- och socialförvaltningen i Malmö stad och Polismyndigheten samarbetar kring att stävja. Tillståndsenheten kan utreda om det finns fog för att neka eller dra in ett tillstånd att sälja nikotinprodukter. Brister som konstateras, eller observationer som görs av andra förvaltningar eller myndigheter inom Tryggare Malmö, kan vara en viktig del i dessa utredningar.

Varutillsyn görs i hela Malmö men prioriteras ofta i de särskilda utsatta områdena där otryggheten är som högst. Det är även vanligt förekommande att det sker olika typer arbetslivskriminalitet och välfärdsbrott, såsom bidragsbrott kopplade till aktivitetsstöd. Sju åtalsanmälningar har gjorts under året som gäller försäljning av särskilt farliga kemiska produkter (vissa typer av e-cigarett) utan tillstånd. I övrigt har miljöförvaltningens tillsyn under året resulterat i:

- 26 beslut om förbud gällande försäljning av olika typer av produkter
- tre ansökningar om utdömande av vite motsvarande totalt 115 000 kronor
- 40 beslut om miljöstraffsavgift motsvarande totalt 435 000 kronor för felmärkning av kemiska och kosmetiska produkter.

2.7 Barberare och annan stickande skärande verksamhet

Precis som insatserna inom varutillsynen har fokus under året varit på barberare verksamma inom områden i Malmö som benämns som särskilt utsatta. Tryggare Malmö har under en längre period sett behovet av att prioritera tillsyn av barberarverksamheter, eftersom det finns indikationer på en omfattande osund konkurrens inom branschen. En snabb uträkning visar att om exempelvis priset för en klippning som tar 30 minuter är 50 kronor, omsätter en anställd endast 800 kronor till verksamheten under full beläggning en åtta timmars arbetsdag. För att nå långsiktig effekt inom barberarbranschen finns ett stort behov av att bedriva gemensam tillsyn med myndigheter som kan motverka arbetslivskriminalitet, skattefusk och bidragsbrottslighet.

2.8 Massagesalonger

Parallellt med att enheten för trygghet och samordnad tillsyn har gjort sammanlagt 30 tillsynsbesök på thaimassagesalonger under 2024, prioriteras de myndighetsgemensamma insatserna inom Tryggare Malmö i de verksamheter där det finns tips eller någon form av indikation om människohandel eller människoexploatering. Det förekommer exempelvis att olovliga boenden upptäcks i anknytning till verksamhetslokalerna. Indikatorer på människohandel och människoexploateringen upptäcks genom uppsökande tillsyn eller från tips av Polisen eller Malmöbor.

Nio tips om människohandel har vidarebefordrats till Polisen. Fyra verksamheter har stängt till följd av den tillsyn som genomförts inom Tryggare Malmö under 2024.

2.9 Olovliga boenden

Det effektiva samarbetet som finns uppbyggt mellan miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och Räddningstjänsten Syd är ett av de mer tydliga exemplen på att kommunens verktygslåda är en viktig del för att öka effekten av arbetet som bedrivs i regeringsuppdraget mot arbetslivskriminalitet. Det finns en tydlig koppling mellan människoexploatering och olovliga boenden

eftersom många olovliga boenden som upptäcks finns i, eller i direkt anslutning till arbetsplatser, exempelvis jordbruk, butiker, hygieniska behandlingslokaler, verkstäder och restauranger.

Mycket av arbetet med olovliga boenden handlar om att genom uppsökande tillsyn inventera och kartlägga industriområden. En del tips kommer från andra myndigheter eller förvaltningar som gör tillsyn i olika verksamheter, exempelvis i direkt anslutning till verksamheter som massage- eller butikslokaler, livsmedelsverksamheter, bilverkstäder eller byggarbetsplatser.

Sammanlagt har 55 tillsynsbesök utförts inom ramen för olovliga boenden 2024. Samtliga besök har utförts myndighetsgemensamt tillsammans med Räddningstjänst Syd och stadsbyggnadskontoret:

- miljöförvaltningen har fattat åtta beslut om förbud för boende
- Räddningstjänsten Syd har lagt förbud på sju olovliga boenden
- 48 olovliga boenden har upphört efter åtgärd från stadsbyggnadskontoret.

Den totala siffran på upphävda olovliga boenden är högre än antalet genomförda tillsynsbesök, vilket kan förklaras med att vissa olovliga boenden döms ut utifrån alla lagstiftningar och vissa bara utifrån en av de medverkandemyndigheternas lagstiftning. Det är främst miljöförvaltningen och Räddningstjänsten Syd som tar beslut om förbud mot användningen av bostäder. Det är enkelt att först tömma boenden på privata tillhörigheter och sängar för att, efter uppföljande besök, återställa det som bostad. För att få en långsiktig effekt kompletterar stadsbyggnadskontoret förbuden genom att ställa krav på att inredning som möjliggör boende tas bort. Fastighetsägarna får information om att de riskerar att få betydande byggsanktionsavgifter om de inte omedelbart gör rättelse. Det krävs nödvändiga bygglov för att göra om utrymmen till bostäder. Genom att kök, badrum samt lös inredning tas bort blir det svårare att åter börja använda utrymmena som bostäder.

Bild 2. Olovligt boende vid en avfallsverksamhet.

2.9.1 Exempel på tillsyn av olovliga boenden

Under år 2021 genomförde miljöförvaltningen, Räddningstjänsten Syd och stadsbyggnadskontoret en inspektion på en lantbruksfastighet som resulterade i åtgärder från samtliga medverkande. Räddningstjänsten Syd och miljöförvaltningen dömde ut delar eller hela fastigheten som bostad. Stadsbyggnadskontoret begärde rättelse då vissa byggnader har uppförts utan bygglov. Fastighetsägaren överklagade miljöförvaltningens och stadsbyggnadskontorets beslut. Eftersom fastighetsägaren har överklagat besluten till högsta instans har det tagit över två år för besluten att vinna laga kraft. Under tiden som Tryggare Malmö genomfört flera myndighetsgemensamma insatser på fastigheten och även sett att den även inrymmer miljöfarliga och "ljusskygga" verksamheter. Fastighetsägaren har under tiden hållit sig undan delgivning av nya beslut och förelägganden, och i början av året gick bolaget i konkurs. När fastighetsägarens överklaganden avslogs, såldes fastigheten till en ny fastighetsägare.

Med detta exempel vill miljöförvaltningen också belysa problematiken med hur fastighetsägare genom att överklaga beslut, spårlöst försvinna och hålla sig undan delgivning av förelägganden, kan förhålla och komplicera tillsynen. Trots detta har Tryggare Malmös insatser gett resultat, bland annat genom

ansökningar om utdömande av vite gentemot fastighetsägaren.

Stadsbyggnadskontoret har ansökt om utdömande av vite på sammanlagt 7 240 000 kronor, miljöförvaltningen har ansökt om utdömande av 100 000 kronor i vite och Räddningstjänst Syd 750 000 kronor. Idag bor ingen längre på fastigheten och flera av verksamheterna har upphört.

2.10 Samlingslokaler

Samlingslokaler omfattas av miljöbalkens krav. Inom Tryggare Malmö prioriteras samlingslokaler eftersom många av dem är illegala, det vill säga är otillåtna utifrån utformning eller användning. Många av de samlingslokaler som besöks brister i flera lagkrav. I praktiken kan det innebära att lokalen har stora brister sett till inomhusmiljö, saknar bygglov eller att de inte uppfyller brandskyddsbestämmelser. Det kan också innebära att lokalen används för otillåtna eller illegala aktiviteter, som rökning i en rökfri miljö, alkohol- och tobaksförsäljning utan tillstånd eller indikation om olovliga spel. Flera av dessa lokaler har även kopplingar till organiserad brottslighet.

Många av de samlingslokaler som besökts under året är verksamheter som är återkommande varje år. Det rör sig framförallt om olika vattenpipscaféer som fortsätter bedriva verksamhet trots flertalet vitesutdömanden eller verksamheter som byter organisationsnummer.

Under 2024 har en av dessa verksamheter stängt samtidigt som en ny aktör har tillkommit. En verksamhet har bara under året betalat 500 000 kronor i vite efter flera överträdelse av miljöförvaltningens förbud mot rökning. Trots detta bedrivs verksamheten och fortsätter överträda miljöförvaltningens förbud.

Under året har det även gjorts tillsyn av andra typer av samlingslokaler som konstaterats vara olämpliga ur ett hälsoskyddsperspektiv, där det varit bristande möjligheter till utrymning eller saknats bygglov. Stadsbyggnadskontoret har sett till att 13 har upphört under 2024.

Att inte följa lagen om tobak går ofta hand i hand med att ignorera andra myndighetskrav, vilket gör myndighetsgemensamma tillsynsbesök till ett effektivt verktyg. Flera av miljöförvaltningens ansökningar om utdömande av

vite under året baseras på observationer från Polismyndigheten. Tack vare samarbetet och den myndighetsgemensamma tillsynen inom Tryggare Malmö finns det möjlighet att på ett ihärdigt sätt se till samlingslokaler i Malmö är säkra, trygga och hälsosamma att vistas i.

2.11 Livsmedelsverksamheter

Livsmedelsbedrägerier eller fusk med livsmedel, internationellt benämnt ”food fraud”, är avsiktliga överträdelser av livsmedelslagstiftningen som vilseleder konsumenter och som görs för ekonomisk vinning. Detta är EU-kommissionens definition och därmed också Sveriges definition av livsmedelsbedrägeri.

Alla typer av livsmedel kan potentiellt bli utsatta för livsmedelsbedrägerier och fusk om tillfälle ges. Livsmedelsfusk kan förekomma i alla delar av livsmedelskedjan och drabba såväl konsumenter som livsmedelsföretag inom och utanför Malmös och Sveriges gränser.

Sverige har nationella lagar och föreskrifter inom livsmedelsområdet, men det finns även övergripande EU-regler som alla EU:s medlemsstater måste följa. Syftet med lagstiftningen är att livsmedel ska vara säkra för konsumenter att äta, att inte vilseleda konsumenter och att upprätthålla en fungerande handel inom EU:s inre marknad.

Livsmedelsbedragare och fuskare är kreativa och hittar hela tiden nya sätt för att tjäna pengar och nya metoder för att undgå att bli upptäckta. Här är en lista på några av de vanligaste kategorierna av livsmedelsbedrägerier och fusk med livsmedel:

- utspädning: En process där en dyr ingrediens späds ut mot en ingrediens med ett lägre värde, exempelvis tillsats av socker i honung
- förfalskning: Intrång mot immateriella rättigheter såsom varumärken.
- felaktig märkning: Falska påståenden eller förvanskning av livsmedelsinformation
- grå och svarta marknader: Stöld av livsmedel och försäljning av stulna livsmedel eller handel med oregistrerade företag som står utanför myndighetskontrollen.

Under året har tillsynen inom Tryggare Malmö resulterat i följande:

- cirka 21,7 ton livsmedel, fördelat på 25 förbud har stoppats från att släppas ut på marknaden
- två ansökningar om utdömande av vite på sammanlagt 65 000 kronor
- fyra sanktionsavgifter på totalt 168 500 kronor
- två åtalsanmälningar
- tolv beslut om omhändertagande eller destruktion
- nio förelägganden med vite

Fusket som livsmedelsinspektörerna i Tryggare Malmö upptäcker och arbetar mest med är den grå och svarta marknaden. Genom spårbarhetskontroller i form av fakturagranskning och annan dokumentgranskning av varor upptäcks oregistrerade livsmedelsverksamheter som står utanför livsmedelskontrollen, svarthandel och stöldgods i livsmedelskedjan hos livsmedelsverksamheter.

Under en kontroll av grossistförsäljning väljer inspektörerna ut ett antal varor som företagaren ska ta fram fakturor för. Företaget ska kunna visa vem de har köpt produkterna ifrån, men även till vilka företag de därefter sålt produkterna vidare till. Det är ganska vanligt att de då inte kan visa upp några dokument på inköpen eller försäljningen för vissa av produkterna eller att de lämnar in förfalskade eller efterkonstruerade fakturor. Oftast är de efterkonstruerade fakturorna framtagna mellan två svenska företag i syfte att behaga kontrollmyndigheten, men inspektörerna upptäcker även fakturor från utländska skenföretag som inspektörerna avfärdar efter kontakt med de berörda utländska myndigheterna.

Att hitta och kontrollera oregistrerade livsmedelsverksamheter ingår i det dagliga arbetet för inspektörerna. När de oregistrerade livsmedelsverksamheterna upptäcks och registrerats övergår de till den ordinarie planerade livsmedelskontrollen eller får fortsatt kontroll av inspektörerna i Tryggare Malmö, beroende på om det finns fortsatt misstanke om fusk. Detta bidrar till en mer rättvis konkurrens mellan verksamheterna.

2.11.1 Exempel på tillsynsinsats inom livsmedelsfusk

Under våren 2024 kontrollerade sex kommuner däribland Miljöförvaltningen i Malmö stad och Livsmedelsverket, Polisen, Arbetsmiljöverket samt Tullverket grossister och butiker som hanterar och säljer ris. Över 600 ton ris kontrollerades och nästan allt ris var märkt som finare kvalitet än det var.

Projektet genomfördes inom ramen för OPSON (Operations, Services & Innovation) som är en gemensam Europol-/Interpol-operation som inriktar sig på falska och undermåliga livsmedel.

Merparten av riset hade importerats från länder utanför EU och sedan sålts på den svenska marknaden. Vissa partier hade sålts till de större svenska detaljhandelskedjorna. Inriktningen och val av livsmedel som väljs i kontrollerna utgår ifrån risker och konsekvenser av att information är vilseledande och är inte ett slumpmässigt stickprov.

Miljöförvaltningen utförde kontroller av ris på sju företag, två butiker och fem grossister. Riset kontrollerades dels avseende importdokument, dels om äkthet genom DNA-analys. DNA-analyserna avsåg endast basmatiris. Andra rissorter kontrollerades genom dokumentkontroll, bland annat importdokument.

Av totalt fem analyserade varumärken visade fyra prover att produkterna inte innehöll den riskkvalitet som angavs på förpackningarna.

Vilseledande märkning var den vanligaste överträdelsen. I märkningen på förpackningen stod att riset var basmatiris av premiumkvaliteten ”1121”, men i förpackningarna fanns ris av sämre kvalitet eller helt andra rissorter. Genom att hävda att riset är av en bättre kvalitet än det verkligen är gör företaget det möjligt att öka vinsten och ge sig själv konkurrensfördelar på ett otillåtet sätt.

Ett av varumärkena som säljs av de stora butikskedjorna påstods innehålla basmatiris, men analysresultatet visade att förpackningarna innehöll noll procent basmatiris.

För ett annat varumärke visade analysen att det inte innehöll den utlovade kvaliteten som angavs på förpackningen. Förutom det, konstaterades att sändningen, drygt 20 ton, hade importerats som varuprov, vilket gjorde att

partiet undkom gränskontroll av Livsmedelsverket och Tullverket. Företaget fick i detta fall göra en efteranmälan av sändningen till gränskontrollen. Reglerna för högsta vikt avseende importerade varuprover har på grund av detta ärende ändrats.

Eftersom DNA-analysen visade att innehållet inte stämde med den kvalitet som angavs i märkningen förelades verksamheten vid vite att dra tillbaka och märka om förpackningarna.

Trots upprepade påpekanden om att åtgärda felen hände inget. Miljöförvaltningen ansökte därför om utdömande av vite på 50 000 kronor. Det upprättades även ett varningsmeddelande för att stoppa produkten i butiksledet i Sverige och i andra länder som företaget hade sålt till.

I ett annat ärende blev miljöförvaltningen ombedd av Tullverket via Livsmedelsverkets gränskontroll att kontrollera en sändning av ris från Libanon för att analysera eventuell förekomst av bekämpningsmedelsrester. När miljöförvaltningen granskade dokumenten som tillhörde sändningen upptäcktes att riset hade ursprung i Kina. Enligt dokumenten hade riset exporterats från Kina till Turkiet. Ett turkiskt företag hade sedan sålt riset till Libanon i 25 kilossäckar. En del av riset hade sedan packats om i Libanon till femkilossäckar och sålt cirka ett ton vidare till en grossistverksamhet i Malmö.

Ris och risprodukter från Kina kan innehålla genetisk modifierat ris (GMO). Därför behövs särskilda intyg när sådana produkter ska importeras. Sändningar ska enligt EU-regler åtföljas av hälsointyg och analysrapport som visar att riset inte är genetiskt modifierat.

Sändningar med berörda produkter ska anmälas på förhand till den gränskontrollstation där sändningen först korsar EU:s gräns. Denna sändning hade inte gränskontrollerats och destruerades därför.

Andra brister som upptäcktes vid kontrollerna var misstankar om manipulerad datummärkning, bristande spårbarhet samt skadedjursangrepp. I en av de kontrollerade butikerna destruerades cirka 1,3 ton ris på grund av insektsangrepp.

Resultat av kontrollerna som utfördes i projektet:

- 20 företag i sex kommuner kontrollerades
- 600 ton ris visade sig vara märkt på ett vilseledande sätt
- fem företag fick säljförbud
- 14 företag har fått krav om att rätta till märkningen
- 4,2 ton ris förstördes eftersom det inte kunde garanteras vara säkert att äta.

2.11.2 Exempel på tillsynsinsats inom livsmedelsfusk

Under hösten genomförde miljöförvaltningen ett provtagningsprojekt på kryddor och örter, då detta identifierats som en produktgrupp med ökad risk att utsättas för fusk på grund av långa leverantörskedjor med många olika steg där produkter kan manipuleras.

Totalt genomfördes 19 analyser på 14 olika produkter från 6 verksamheter i Malmö. Produkternas spridning på marknaden i Malmö var en central del i urvalet, tillsammans med omvärldsbevakning och miljöförvaltningens lokalkännedom. En av analyserna som genomfördes var för att spåra förekomst av otillåtna, och i vissa fall hälsofarliga, färgämnen i kryddorna gurkmeja, chilipulver och paprika. Inga av de tioprover som analyserades innehöll några otillåtna färgämnen.

Den andra analysmetoden var en äkthetsanalys av växtdelar, i syfte att utreda om innehållet i produkten stämde överens med det som stod på förpackningen. Totalt genomfördes nio analyser på oregano, gurkmeja och chilipulver. Ett av proven på gurkmeja var avvikande och därför genomfördes ett omprov. Sammantaget visade de båda resultaten att produkten endast bestod av 40–76 procent gurkmeja. Utöver det identifierades helt andra växter, bland annat en betydande andel bondbönor, en ingrediens som personer som är allergiska mot andra baljväxter kan reagera på. Förutom att produkten utgjorde en hälsorisk, misstänkte miljöförvaltningen att produkten hade späts ut med andra växtdelar i syfte att vilseleda konsumenten. Miljöförvaltningen beslutade därför att återkalla hela partiet som hade provtagits på grund av risken att ingredienser i produkten inte deklarerats på förpackningen. Totalt omfattades 11.000 konsumentförpackningar och 550

kilo. Utöver det kommer ett framåtriktat beslut att fattas av Tryggare Malmö riktat mot importören av kryddorna, som ansvarade för produkten och dess märkningsuppgifter. Via Livsmedelsverket meddelade miljöförvaltningen sedan andra medlemsstater, med verksamheter som importerar gurkmeja av samma varumärke, om det misstänkta livsmedelsbedrägeriet. EU kommissionen konstaterade därefter att det rörde sig om medveten utspädning av produkten och efterfrågade att kontrollmyndigheten i det exporterade landet utredde ärendet hos producenten.

3. Reflektioner och slutsatser

3.1 Kommunens roll i det brottsförebyggande arbetet

Tryggare Malmö och de myndigheter som arbetar med regeringsuppdraget mot arbetslivskriminalitet (A-krim/AKC) har under 2024 byggt upp kontaktvägar för att försöka stärka och komplettera varandra i gemensamma tillsynsinsatser.

Det är dock fortfarande tydligt att arbetet med regeringsuppdraget medför att de myndigheter som sedan tidigare hade begränsade resurser för myndighetsgemensam tillsyn, nu fått ännu mindre tid till att medverka i lokal myndighetssamverkan. Det finns anledning att återigen betona att den kommunala verktygslådan är viktig när arbetet utifrån regeringsuppdraget mot arbetslivskriminalitet har fortsatt under 2024. Skatteverket har fortsatt inte haft möjlighet att delta vid tillsynsinsatser, förutom vid ett tiotal tillfällen, på grund av direktiv att prioritera nationell samverkan och regeringsuppdraget.

Utöver miljöförvaltningens enhet för trygghet och samordnad tillsyns resultat, som redovisats i föregående kapitel, har Räddningstjänsten Syd beslutat om 22 förbud i lokaler och verksamheter som inte uppfyllt lagen om skydd mot olyckor och lagen om brandfarliga och explosiva varor. Stadsbyggnadskontoret har under året genom tillsyn utifrån - och bygglagen sett till att 48 olovliga bostäder och 13 samlingslokaler har upphört, beslutat om över 5 000 000 kronor i byggsanktionsavgifter och ansökt om utdömande av viten på sammanlagt 7 240 000 kronor. Arbetsmarknads- och socialförvaltningens enhet för bistånd och boendes medverkan har lett till utredningar i 18 fall om misstänkta felaktiga utbetalningar kopplade till myndighetsgemensamma insatser under 2024. Lägg där till arbetsmarknads- och socialförvaltningens tillståndsenhets möjligheter att utreda om det finns fog för att neka eller dra in ett tillstånd att sälja nikotinprodukter för tobaksbutik eller försäljning av alkohol i restauranger, så är det tydligt att kommunen kan ha en viktig roll i arbetet mot arbetslivskriminalitet.

Tryggare Malmö ser positivt på regeringsuppdraget och att satsningen betyder ett ökat fokus på arbetslivskriminalitet, välfärdsbrott och människoexploatering vilket Tryggare Malmö arbetat mot under flera år. Samtidigt som regeringsuppdraget möjliggör att arbetslivskriminalitet bekämpas utifrån ett nationellt perspektiv och därmed även inkluderar de kommuner som inte har några egna trygghetssatsningar, ser miljöförvaltningen att det är centralt att kommunerna inte glöms bort i detta viktiga arbete. Kommunernas lokalkännedom och erfarenhet om vilka verksamheter som bedrivs är värdefull för att tillsynen ska ske i de områden och i de verksamheter där behovet utifrån ett trygghetsperspektiv är som störst. Utöver detta är den kommunala verktygslådan oerhört viktig att ha med sig för att nå stor effekt. Bland annat är det enbart miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och räddningstjänsten, som med stöd av respektive lagstiftning, kan fatta beslut mot olämpliga och olovliga boenden. Olovliga och olämpliga boenden kan vara en av de starkaste indikatorerna på människohandel och exploatering och det är av största vikt att få bort dessa olämpliga boenden i kampen mot arbetslivskriminalitet – och i det arbetet behövs kommunen.

3.2 Delgivning

Det är av största vikt för rättssäkerheten att den som berörs av ett myndighetsbeslut har tagit del av informationen och fått möjlighet att lämna synpunkter. Delgivning är därför en skyldighet och i regel obligatoriskt för att ett beslut ska kunna verkställas, men detta innebär samtidigt utmaningar i arbetet mot oseriösa verksamheter. Det är inte ovanligt att de verksamheter som Tryggare Malmö hittar och utreder ofta har ett avancerade brottsupplägg. Utifrån miljöförvaltningens perspektiv kan verksamheterna köpa sig tid genom att försvåra delgivningen, vilket leder till att miljöförvaltningen tvingas använda sig av andra metoder som är både tidskrävande och kostsamma. Det förekommer även otydliga bolagsbildningar, byte av bolag, felaktiga bolagsadresser och målvakter, vilket försvårar utredningarna ytterligare. Miljöförvaltningens verktyg för att komma åt dessa verksamheter och få dem delgivna är inte tillräckliga. I de fall miljöförvaltningen inte lyckas delge en verksamhetsutövare finns möjligheten att begära delgivning med hjälp av en stämningsman. Ungefär var tredje försök av miljöförvaltningens begäran om

delgivning med hjälp av stämningsman misslyckas. Miljöförvaltningen efterfrågar en översyn av regelverket gällande delgivning och ett ökat ansvar för verksamhetsutövare att vara tillgängliga för kontakter från myndigheter.

3.3 Övermättade industriområden

Verksamheterna och branscherna utvecklas ständigt och med tiden kommer en punkt när de står inför en mer omfattande omvandling. På marknaden dyker nya verksamheter upp, branscher förändras och därför ändras också behov och efterfrågan på lokaler och mark. Inom vissa verksamhetsområden kan därför fastighetsägare få svårt att hitta nya hyresgäster till sina omoderna, eller icke ändamålsenliga lokaler, till exempel gamla kontors- eller fabrikslokaler. Det finns en påtaglig risk att fastighetsägare då hyr ut lokalerna till hyresgäster, oaktat vilken verksamhet som ska bedrivas. Verksamheterna som etableras är många gånger illegala och i strid mot reglerna inom flera myndigheters tillsynsområden.

Flera av Malmös industriområden ligger centralt, har låga hyresnivåer och är stora, vilket passar bra för exempelvis kultur- och föreningsverksamheter. För att kunna bidra till en positiv stadsutveckling är det viktigt att staden arbetar förebyggande och fångar upp dessa ”övermogna” industriområden, så att de kan få ett nytt fokus och innehåll innan de når så långt i sin livscykel att de börjar skapa oönskade problem för Malmö.

3.4 Mörkertal

Ju mer det letas, desto mer hittas. Det är anledningen till att Tryggare Malmös arbete startade från första början. Det finns inte alltid resurser till att prioritera de oseriösa verksamheterna som både kan vara svåra att hitta och att kontrollera. Det tar tid och kräver resurser och kompetens för att lyckas. Hittas en oseriös verksamhet inom en bransch har den ofta kopplingar till flera andra verksamheter eller personer som leder till ytterligare utredningar. Malmö är Sveriges tredje största stad och därmed lockas många människor till staden för att bland annat hitta jobb. Att befinna sig i den situationen kan leda till utsatthet och personer kan därför bli enkla byten för oseriösa verksamheter

som söker arbetskraft. Det leder ofta till olovliga arbeten och där olovliga boenden hyrs ut. Miljöförvaltningen ser även att oseriösa företag ofta förlägger sina verksamheter i utsatta områden där personer med lägre inkomst och kännedom om sina rättigheter finns. Dessa människor vill såklart ha kvar sin inkomst och boende och tar därför inte kontakt med myndigheter med risk att förlora det.

Tryggare Malmö konstaterar att den organiserade brottsligheten inte bara har intressen i en vis bransch. Intresset finns där pengarna finns och där tillsynen från myndigheter är nedprioriterad eller eftersatt.

3.5 Geografiska begränsningar och kontroller mellan kommuner och landsgränser

Handel mellan företag sker över kommun-, region- och ofta även nationsgränser, men kommunala kontrollmyndigheters register begränsas till kommunens gränser. Oseriösa verksamheter känner ofta till detta och utnyttjar det i allra högsta grad. Har verksamheten förbjudits i en kommun kan den enkelt flytta sina varor till en annan kommun och fortsätta tills den andra kommunen eventuellt upptäcker den. Eftersom det är få kommuner som arbetar som Malmö, är det svårt för dem att prioritera uppsökande tillsyn och gör då endast tillsyn på de verksamheter som anmäler sig, alternativt de verksamheter de får tips om från allmänheten. Miljöförvaltningen ser därför att det finns behov av nationell samordning och att fler kommuner börjar arbeta som Malmö för att kunna hantera fusk och brottslighet som flyttar mellan kommun- och landsgränser. Även samarbete inom Europa behövs, då kontrollen av transporter är mycket begränsad till det egna landets gränser. Samarbetet med Rejseholdet i Danmark om livsmedelsfusk är ett exempel på lyckat internationellt samarbete.

Under året har miljöförvaltningen tillsammans med Polismyndigheten, stadsbyggnadskontoret och arbetsmarknads- och socialförvaltningen fått möjligheten att berätta om Tryggare Malmös arbetssätt för kommunpolis, kommundirektörer och säkerhetschefer i en betydande andel av de skånska kommunerna. Det är positivt att fler kommuner tar efter Malmös arbetssätt för att motverka att problematiken bara flyttas över kommungränserna.

4. Referenser

4.1 Källförteckning

Arbetsmiljöverket et al. (2021). Lägesrapport 2021: För det myndighetsgemensamma arbetet mot fusk, regelöverträdelser och annan brottslighet i arbetslivet.

Brottsförebyggande rådet (2016). Kriminella nätverk och grupperingar. Polisens bild av maktstrukturer och marknader. Rapport 2016:12. Stockholm: Ordförrådet AB.

Brottsförebyggande rådet (2017). *Människohandel för arbetskraftsexploatering och tvångsarbete*. [Faktablad]. Stockholm. Brottsförebyggande rådet. [Faktablad om människohandel från Brottsförebyggande rådet](#) [2022-12-15]

Brottsförebyggande rådet (2010). *Lokal organiserad brottslighet: En handbok om motåtgärder*. Stockholm. Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2008). *Otrygghet och segregation. Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*. Rapport 2008:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag.

Ceccato, V., Vasquez, L., Langefors, L., Canabarro, A., Petersson, R. (2019). *En trygg stadsmiljö: Teori och praktik för brottsförebyggande & trygghetsskapande åtgärder*. Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö, Kungliga Tekniska Högskolan.

Rostami, A & Mondani, H (2024). Kriminella entreprenörer – en studie av den organiserade brottslighetens kopplingar till näringslivet. Stockholm: Stockholms Handelskammare.

Malmö stad (2022). Fri från våld en gemensam angelägenhet: Plan för barn- och kvinnofrid och mot våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck,

sexuellt våld, sex mot ersättning och människohandel 2022-2026. Malmö.
Malmö Stad.

Polismyndigheten (2021). *Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet*.
Stockholm. Polismyndighetens tryckeri.